

*До спеціалізованої вченої ради Д. 35.051.17
Львівського національного університету
імені Івана Франка*

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Русиняка Андрія Івановича «Регіональні ЗМІ в політичній системі України: політологічний аспект», подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Актуальність теми дисертаційного дослідження Русиняка А. І. зумовлена особливостями сучасного перебігу як глобальних, так і суто вітчизняних суспільно-політичних процесів. З одного боку, світ пронизаний комунікативними взаємодіями, які своїми впливами охопили усі сфери життя суспільства. З іншого боку, Україна в умовах активної фази децентралізаційної реформи актуалізує регіональний вимір функціонування засобів масової інформації, їхньої ролі у розбудові громадянського суспільства, формуванні політичних ідентичностей, перебігу електоральних кампаній тощо. Нині ЗМІ на різних рівнях задають певну систему координат як в інституціональному, так і у позаінституціональному вимірі політики. Модерний стан розвитку інформаційного суспільства передбачає розуміння масмедіа вже не як суто джерела інформації та інформування населення, а в якості посередника між владою та суспільством, засобу політичних технологій, інструменту конструювання громадської думки. Якщо раніше усі описані факти пов'язували переважно із центральними засобами масової інформації – телебаченням, друкованою пресою, радіо, то в добу конвергенції медіа, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій відчутними є роль і впливи регіональних ЗМІ. Вони все частіше потрапляють в орбіту інтересів політичних акторів, тим самим засвідчуючи локальну складову загальної тенденції політизації медіапростору.

Визначення пріоритетів у дослідженні, констатація актуального стану політико-правової бази для функціонування регіональних ЗМІ, аналіз

відповідного зарубіжного досвіду підводять автора до формулювання гіпотези про важливість ролі регіональних масмедіа не лише в інформаційному просторі та системі суспільно-політичних відносин, але і в інтеграції та соціалізації місцевих спільнот, архівуванні локальної історичної пам'яті як чинника територіальної самоідентифікації населення. На нашу думку, саме ці обставини є запорукою вкрай необхідного для України мотиву суспільної консолідації, ідеологічного та ресурсного єднання як протидії викликам російської військової агресії та внутрішньополітичного розбрату.

Аргументація щодо актуальності теми, узагальнена здобувачем на с. 18–19 рукопису дисертації, не викликає заперечень. Вказуючи, що сучасний світ змінюється під впливом комунікативних процесів, автор у даному контексті провідне місце надає засобам масової інформації та комунікації як ланці, що з'єднує глобальний світ інформації з її споживачами, залучаючи їх до інформаційних обмінів. Ключовим актором регіонального інформаційно-комунікаційного середовища Русиняк А. І. справедливо називає місцеві засоби масової інформації, які наразі також проходять складний і суперечливий етап трансформації. Він обґрунтовано наголошує, що перелічені чинники разом із динамічним розвитком медіатехнологій, формуванням рис інформаційного суспільства актуалізували дослідження регіональних ЗМІ та їхнього впливу на політичну систему сучасної України.

Дисертант акцентує зарубіжний досвід, де приклад західних демократій демонструє практики впровадження дієвих механізмів існування громадських мовників як на регіональному, так і гіперлокальному рівнях. Такі кейси розвитку медіа «третього рівня» і громадянської журналістики, на думку здобувача, є ознаками подальшої демократизації суспільно-політичних відносин і розвитку спільної відповідальності влади та громади – перших за дотримання принципів відкритості, других за формування власного локального медіапростору. Дійсно, вітчизняні засоби масової інформації активно залучені до процесів вироблення громадської думки, конструювання політичної реальності, здійснення різноманітних технологій впливу, особливо під час

виборчих кампаній. Відтак, беззаперечною є потреба концептуалізації таких впливів, розробки стратегій оптимізації залучення масмедіа, зокрема регіональних, до сучасного політичного процесу в державі.

Важливість даної роботи визначається також її виконанням у контексті держбюджетної теми Навчально-методичного і наукового центру політичних та євроінтеграційних досліджень «Євроінтеграційний вибір України: історія, політика, перспективи» за номером державної реєстрації 0109U001413 ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», що свідчить про предметний підхід до обрання теми, формулювання мети і завдань.

Ознайомлення із текстом дисертації дозволяє зробити висновок, що Русиняк А. І. самостійно розробив та обґрунтував її зміст, використав широке коло джерел і сучасної методології політологічного дослідження. Виклад матеріалу в руслі вимог новітніх теоретичних розробок дозволили дисертанту дати обґрунтовану та аргументовану відповідь на складні теоретичні питання, загалом успішно реалізувати мету і завдання дослідження, окреслити його об'єкт та предмет. Наукова робота написана граматично правильно й достатньо лаконічно, чіткою мовою з використанням загальноприйнятої термінології із різними інтерпретаціями ключових понять (масмедіа, регіональні ЗМІ, медіасередовище, медіаринок, медіавласність, медіакультура, медіаосвіта та ін.).

У дисертації не лише достатньо повно висвітлено зміст проведеного дослідження, але й представлена новизна отриманих результатів у вигляді восьми підсумкових положень (с. 21–24). Результативність дослідження виявилася в отриманні нових науково обґрунтованих висновках. Так, розглядаючи громадську думку як один із основних системоутворюючих елементів теорії ЗМІ, автор констатує її визначальну роль у забезпеченні стабільності чи дестабілізації політичного курсу, залученні до конструювання політичної реальності і суспільної легітимації влади, неможливості її штучного відтворення в умовах демократичного переходу (с. 206).

Актуальними вважаємо сформульовані й обґрунтовані дисертантом функції місцевих ЗМІ, які відповідають за збереження їхнього статусу на регіональному медіаринку. Такими автор називає мобілізаційні функції, комунікаційні та функції маркетингового супроводу (с. 53–54). Функціональним виміром взаємодії місцевих ЗМІ з зовнішнім середовищем визначено створення локального інформаційного простору з одночасним забезпеченням можливості включення в нього місцевого населення; постачання контенту для загальнодержавних медіа; створення іміджу регіонів, брендів територій, їхнього культурного та промислового позиціонування; інформування державних органів та відомств про події у регіонах (с. 61–62). Таким чином, здобувач окреслив функціональне призначення регіональних масмедіа, визначив проблемні аспекти їхнього існування в умовах сучасного медіаринку.

Аналізуючи вже існуючі форми регіональних медіа, дисертант робить висновки про наявну суперечливість та проблемність діяльності таких мовників, яка полягає у домінантності формального підходу у дотриманні вимог медійного законодавства, що призводить до порушення стандартів балансу думок, оперативності, достовірності, точності та повноти інформації, посилює іміджеву спрямованість депутатів та місцевої влади, формує новинний контент з ознаками замовності (с. 142). Водночас, у роботі констатовано збільшення розгляду регіональними медіа спектру місцевих питань, розширення напрямків їхньої взаємодії з аудиторією, позиціонування локальних ЗМІ як майданчика для діалогу і дискусій громади та влади, зменшення проросійського фейкового контенту, переформатування традиційних моделей ЗМІ (с. 142). Виявлені позитивні та негативні аспекти місцевої медіадіяльності свідчать про дотримання автором принципу об'єктивності та доказовості наукових припущень.

Враховуючи нагальну потребу України в якісному медіасередовищі, позитивно оцінюємо проведений у роботі аналіз зарубіжного досвіду розбудови регіонального медіапростору. Результатом проведеного аналізу стало з'ясування визначної ролі локальних медіа у формуванні ідентичності та

культури громади, визначенні ступеня зрілості форм і методів функціонування місцевої спільноти, підтримці громадянських ініціатив. Проблеми регіонального медіапростору в зарубіжних країнах Русиняк А. І. небезпідставно пов'язує з посиленням процесів копіювання моделі «державного втручання в медіасферу» країнами-сусідами, активізацією експансії олігархічних структур щодо медіа, зменшенням громадського контролю за процесом врегулювання діяльності ЗМІ (с. 208). З'ясовані обставини можуть стати частиною дорожньої карти для унормування медіадіяльності в Україні як назрілої потреби сучасного етапу державотворення.

Відзначимо практичне значення положень дисертаційного дослідження, викладених у рамках третього розділу кваліфікаційної наукової праці. Вважаємо вичерпними аргументи щодо визначення таких характеристик українського медіаринку, як концентрованість, комерціалізованість, політизованість, конкурентність, конвергентність, регульованість, сегментованість і структурованість (с. 146–150). Принагідно акцентуємо й запропоновану дисертантом інтерпретацію регіонального медіаринку України як системи взаємовідносин виробників інформаційного контенту, аудиторії та зацікавлених у впливі на неї суб'єктів, сфера інтересів яких обмежується певними межами територіального поділу (с. 150). Не менш актуальним є дослідження ресурсності місцевих ЗМІ у контексті розбудови громадянського суспільства (с. 22, 172), де ресурсами засобів масової інформації названо інформацію та її джерела, кадри, засоби самоокупності та інвестиції, медіаринок та відповідну інфраструктуру, знання про процес обробки та презентації інформації. Саме цей аспект визначає суспільні значення і запит на формування локальних медіа, забезпечення їх відкритими і конкурентними умовами діяльності.

Позитивне враження справляє рукопис дисертації, текст автореферату, які є цілком ідентичними, вирізняються грамотністю та логічністю поданих матеріалів. Очевидно, що обрана наукова проблема ретельно обміркована здобувачем і є фахово осмисленою, а для її реалізації опрацьовано значний

обсяг теоретичного та емпіричного матеріалів. Саме широка емпірична база була оптимально використана автором для виявлення ряду тенденцій: щодо політизації регіонального ринку медіа в Україні (с. 202), конвергенції місцевих масмедіа загалом та друкованих газет зокрема (с. 190–191, 200–201), видання партійної періодики (с. 124) та ін.

Варто відзначити оптимальну структурованість роботи – кореляцію пунктів та підпунктів дисертації, мети та завдань, результатів дослідження. Особливої уваги заслуговують висновки автора щодо партійного сегмента регіональних медіа, позаяк інститут політичних партій є одним із ключових акторів владних перегонів та ознакою конкурентного середовища демократичних перетворень. У рамках дослідження партійної преси як комунікаційної складової місцевих електоральних кампаній та обґрунтування наукової новизни Русиняк А. І. довів відповідність практики регіональних партійних газет моделі функціонування видань на центральному рівні, що дозволило екстраполювати висновки про зниження впливу партій у формуванні усвідомленого вибору громадянина через обмежену спрямованість партійної преси, неможливість надання об'єктивної інформації про хід виборчого процесу та внутрішньопартійні тенденції через її чітку політико-ідеологічну заданість, недостатній рівень її затребуваності через зосередження видань на висвітленні актуальних для власне партії матеріалів, зниження активності (або припинення існування) партійної періодики у післявиборчий період у зв'язку з відсутністю цілісної концепції політичної комунікації (с. 22).

Висновки роботи є своєчасними для використання політологами різних галузевих напрямків, політичними акторами, журналістами, медіафахівцями, лідерами думок. Вони достовірні та повно викладені в опублікованих працях, в тому числі в чотирьох статтях у фахових виданнях із політичних наук в Україні, одній – в іноземному виданні, шести опублікованих тезах доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Детальний аналіз автореферату дисертації дає змогу стверджувати, що його зміст відповідає основним положенням роботи, повністю відображає логіку

дослідження, його основні результати та пункти наукової новизни. Автореферат оформлений відповідно до чинних вимог.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Русиняка А. І., вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження щодо її змісту.

1. У дисертації значна увага приділена аналізу політико-правових умов діяльності регіональних ЗМІ в Україні (с. 102), зокрема, наголошено на необхідності ухвалення Закону «Про медіа», який має заповнити законодавчі прогалини у регламентації медіадіяльності (с. 74–75, 105, 149). Також дисертант висловлює критичні зауваження щодо недоліків положень існуючих законопроектів про медіа (№2693-д, №2693-2) (с. 106), що потребує формулювання у дисертації авторського бачення та пропозицій щодо усунення визначених проблем.

2. Визначаючи одним із завдань «дослідити можливості конвергенції регіональних ЗМІ як засобу конструювання нової політичної реальності» (с. 20), автор приходить до висновку про «навздогінній характер трансформації регіональних традиційних медіа в Україні, тобто не синхронний із глобальним процесом конвергенції» (с. 193). У підрозділі 3.3. «Конвергенція регіональних ЗМІ як засіб конструювання нової політичної реальності» здобувач аналізує причини такої ситуації – відсутність відповідного досвіду та навичок у використанні мультимедійних платформ, брак кадрів, дефіцит матеріально-фінансових ресурсів, мінливість аудиторії тощо (с. 190). На нашу думку, логіку наукового викладу якісно доповнили б фахові пропозиції щодо подолання навздогінної, чи-то фрагментарної тенденції у конвергенції місцевих медіа в Україні.

3. Розкриваючи у підрозділі 3.1 дисертації зміст чинників політизації регіонального медіаринку, що дійсно підтверджено рядом переконливих аргументів (с. 167–168), доцільно також дати оцінку наслідкам цього феномену, зокрема, у контексті суспільно значимих функцій місцевих ЗМІ, про які йшлося у підрозділі 3.2. «Ресурсний потенціал місцевих ЗМІ у контексті розбудови громадянського суспільства» (с. 172).

4. У підрозділі 3.2. однією з складових ресурсного потенціалу місцевих ЗМІ визначається рівень довіри до них аудиторії (с. 170), тому було б корисно більше уваги приділити не лише аналізу функцій зворотного зв'язку між медіа та громадянами (що само по собі дуже важливо), але й розглянути інші форми та методи створення атмосфери довіри між суб'єктами інформування та реципієнтами.

5. Хотілося б також висловити міркування щодо вживання термінів «комунікативний» та «комунікаційний». Тут, на нашу думку, корисно було б зважити на диференційований підхід, відповідно до якого поняття «комунікаційний» застосовується переважно для означення технологічних аспектів функціонування та сполучення інформаційних засобів і мереж. Для дослідження комунікації як спілкування та взаємодії між комунікантами більш доцільним вважається застосування терміну «комунікативний». Даний підхід обґрунтований, зокрема, в монографії Митко А.М. «Інформаційна демократія: реалії та виклики часу», на яку посилається і дисертант. Наприклад, у формулюванні назви підрозділу 2.3. «Партійна преса як *комунікаційна* складова місцевих електоральних кампаній», згідно даного підходу, доцільно було б використати термін «*комунікативна*», оскільки йдеться про спілкування партійних осередків з виборцями за посередництва ЗМІ.

Наголосимо, що вказані зауваження викликані, передусім, зацікавленістю у дискусії щодо теми дослідження, і жодною мірою не знижують загального високого теоретико-методологічного рівня дисертаційного дослідження. Їх можна розглядати як напрямки подальшої роботи над проблемою формування регіонального медіапростору, розвитку місцевих засобів масової інформації як чинних акторів політичного процесу в сучасній Україні.

Ознайомлення з авторефератом та дисертацією Русиняка А. І. дозволяє стверджувати, що ця робота є цілісним, завершеним, самостійним, оригінальним дослідженням, у якому представлений авторський підхід до розв'язання актуальної та важливої у теоретичному і практично-політичному

сенсі проблеми. Основні положення дисертації є логічними, послідовними, обґрунтованими та знайшли своє відображення у фахових публікаціях дисертанта. Відтак, є всі підстави вважати, що дисертація Русиняка Андрія Івановича «Регіональні ЗМІ в політичній системі України: політологічний аналіз» відповідає чинним вимогам до кандидатських дисертацій, зокрема пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року (зі змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 року і Наказом МОН України №40 від 12.01.2017 року) та паспорту обраної спеціальності, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент:

**доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова**

